

Munkatervezés a gyülekezetben – időgazdálkodás a lelkészi szolgálatban

■ SIMON RÉKA

A téma legalább két oldalról közelíthető meg. Az egyik a gyülekezetépítés tervezése, szervezése, ebben a lelkész, a munkatársak, a csoportok, a gyülekezet szerepe, kompetenciái, a gyülekezet elvárásai, a nem egyházi jellegű, világi elvárások, az egyház által megfogalmazott és meg nem fogalmazott elvárások, a rendelkezésre álló eszközök, az ezekkel kapcsolatos szakértelem...

Másik kiindulópont lehet a lelkész személye, családi élete, a közösségek, amelyekhez tartozik, a saját lelkészképe (ehhez kapcsolódóan az istenképe), a személyisége, a gyülekezethez és az egyházzal kötődő kapcsolata...

A két kiindulópont állandó kölcsönhatásban van, és megvan a közös történetük, jelenük és a jövőjük is. A téma szempontjából a lelkész és napjainak huszonnégy órája, hetei, hónapjai, évei, az egyházi esztendő körforgása áll a középpontban.

Kísértés lehet a téma közösségben történő feldolgozása során, hogy azt taglaljuk, milyenek voltak „régén” a lelkészek mindennapjai, mi mindenre jutott idejük. A múltnak ilyen jellegű felelevenítése segítheti a témafeldolgozást, ha hozzájárul a ma is jelen levő lelkészképek vizsgálatához. Mai gyülekezeti tagok lelkészképeit meghatározhatja az, ahogy életük egy korábbi szakaszában, különösen gyermek- és fiatalkorukban egy vagy több lelkészt megismertek. És hogy lelkészként mi önmagunk számára mit tartunk „normálisnak”, kötelezőnek, kerülendőnek stb., abban ránk is hatnak korábbi tapasztalataink, egy vagy több megismert és idealizált lelkész, és akár az is, hogy számunkra fontos személyek hogyan tanácsolnak/tak minket saját lelkészképük alapján. Minderre pedig hat az, hogy nők vagy férfiak vagyunk. Női vagy férfivonásaink megjelennek lelkészi identitásunkban és szolgálatunkban, gazdagítják azt, miközben többé-kevésbé hatással vannak a gyülekezeti munkatervezésünkre.

A téma feldolgozásának nem célja a gyülekezetépítés elméletének és gyakorlatának áttekintése, ugyanakkor hasznos lehet közösen beszélgetni róla a lelkész időgazdálkodásának szempontjából.

A lelkész a felügyelővel, presbitériummal stb. közösen a gyülekezeti munkát tervezve a gyülekezet időgazdálkodását is szervezi. Ugyanakkor miközben a gyülekezet munkatervét, programját, projektjeit, időpontjait tervezi, mindezt szükségszerűen saját személyes idejével is összefüggésbe hozza. A lelkészképek, elvárások, kötelességek, segítőtársak, használható eszközök, a lelkész és segítőinek kompetenciái stb. mind hozzájárulnak ahhoz, hogy jellemzően melyik időgazdálkodást rendeli inkább alá a másiknak. Személyes és adott esetben családjának szentelt ideje rendelődik-e elsősorban alá a gyülekezet idejének, a gyülekezeti szolgálatnak, vagy pedig olyan határokat állít a lelkész, amelyekkel igyekszik védeni a személyes időt és a lelkesi szolgálattal töltött időt is? A lelkesi szolgálat idejének és alkalmainak védelme azért is fontos, mert a legtöbb lelkész jellemzően parókián él, a lelkesi hivatalának talán külön bejárata sincs, hanem gyászolók, presbiterek és a hivatali teendők minden szereplője átjár a személyes téren, annak tárgyain, illatain, hangjain. Ugyanakkor ezek a határok segítenek, hogy személyes életünk egy-egy eseményéből ne „essünk be” csak úgy a lelkesi szolgálat tevékenységeibe – legalábbis ha van rá mód. Például ha vacsora mellől hívnak haldoklóhoz, vagyis olyan lelkesi szolgálatra, amely jellemzően nem tűr halasztást, akkor is szükséges valamennyi idő a „bemosakodásra”, a szolgálatot követően pedig a személyes térbe visszatérés előtt a „kimosakodásra”.

A koronavírus-járvány ideje alatt egyre több olyan írással és tanáccsal találkozhattunk, amely az otthoni munkahely megszervezésével, határainak megfogalmazásával és megtartásával foglalkozott. Bár lelkészként megtehetjük, hogy egyes szabadabb beosztású napunkon ki-be ugrálunk személyes és szolgálati terünkbe, ennek tudatos figyelése segíti a hatékony időgazdálkodásunkat mindkét irányban.

Jó gyakorlat lehet a lelkészek számára is egy minimum egyhetes, de akár egy hónapos időnapló. Bár felesleges tehernek tűnhet ennek vezetése, használható következtetések megfogalmazásához vezethet. Az időnaplót nagyjából percre pontosan érdemes vezetni a nap folyamán ébredéstől elalvásig a következő időszavokról: amikor önmagamra fordítottam időt, pl. aludtam; amikor a családommal voltam személyesen vagy technikai eszköz segítségével (ez lehet két külön oszlop a táblázatban); amikor a barátaimmal töltöttem időt; amikor személyes csendességben Istenre figyeltem; amikor a lelkesi szolgálat kapcsán közösségben voltam másokkal, terveztem és szerveztem, adminisztráltam (ezeket és hasonlókat is vezethetjük külön rubrikákban). Szintén tükröt tart, ha a naplóban jelöljük mindazokat a tevékenységeket és/vagy „tétlenségeket”, amelyek lelkesítettek, és azokat, amelyek nagyon sok energiát kivettek belőlünk, de talán semmit sem adtak.

A lelkesi szolgálat is olyan hivatás, amelyben a legfőbb munkaeszközünk önmagunk vagyunk. Ezt Isten találta ki így számunkra, velünk, az ő országában. Mi magunk viszont nem tudunk önmagunkban létezni, hanem kapcsolatainkban élünk. Ezért amikor a lelkesi szolgálat időgazdálkodásáról gondolkodunk, természetes, hogy a közösségek, amelyekhez tartozunk, fontos tényezőknek számítanak. Nem tudunk úgy karácsonyi szolgálatokat tervezni, hogy ne gondolnánk a családjunkra – de a ránk bízott gyülekezetekre is. Személyes történetem, hogy milyen nagy felszabadításként és ajándékként éltem meg a büki gyülekezetbe kerülve, ahol akkoriban még különösen sokan dolgoztak a vendéglátásban, és töltötték az ünnepi napokat a munkahelyükön szakácsként, pincéreként, szobaasszonyként, recepciósként, szobakiadóként, úszómesterként stb., hogy nem sajnáltam többé a családomtól a karácsony első napján hat istentisztelet megtartásával töltött órákat. Mert a gyülekezeti tagok java része munka miatt volt távol a családjától, miközben én végig gyülekezeti közösségben, istentiszteleti szolgálatban lehettem. Ez a történet az enyém, és az én változó lelkészképemről, időgazdálkodásomról stb. szól, ami más, mint sok más kollégáé. És nem baj, ha a történeteink nem csengenek egybe, mert a ránk ható történetekben is az a fontos, hogy Krisztus az, aki velünk is elképzele és a mi szolgálatunkkal is építi az egyházát.

Egy időnapló elkészítése tehát olyan tükröt mutathat, amely a személyes reflektív átgondolásunk mellett lehetőséget ad az adott közösségeinkkel történő mérlegelésre, értékelésre, továbbiak tervezésére (családunk, barátaink, a ránk bízott gyülekezet[ünk], a hobbinkhoz kapcsolódó közösség...).

A személyes reflektív átgondolásban szempontokat adhat, ha figyelünk arra, hogy Isten mi mindent adott nekünk életünk megteremtésekor, és körülbelül milyen sorrendben. Ember voltunk, női/férfi voltunk előrevetíti, hogy gyermekei vagyunk szüleinknek, még ha már nem is élnek (szerepük a személyiségfejlődésünkben), s mindez feltételezi, hogy az élet továbbadóiként szülőkké válhatunk valakivel közösségben, egységben, s ha megtörténik, akkor gyermekeink lesznek. Mindeközben pedig elhívásunk van a lelkeszi szolgálatra, amelyben különös hangon hallatszik a „kövess engem!”, a „szeretsz-e engem?” és a „legeltesd az én nyájamat”.

Személyes mérlegelésünkben és egyáltalán időgazdálkodásunkban mindezekben alapuló szempont, hogy hol és miben vagyok pótolható, hol és miben pedig nem. Gyermekként, házastársként, szülőként, nagyszülőként nagyon sok mindenben nem vagyunk pótolhatóak, míg például a gyülekezeti újság megszerkesztését más is elvégezheti helyettünk. Egy megfáradt papnénak lelkeszi pályám kezdetén a lelkeszi szolgálatra vonatkozó egyetlen tanácsa így hangzott: „Ha egyszer megcsinálsz valamit helyettük, akkor az rád is marad.” A pótolhatóságunk életünknek mind a személyes, családi területén, mind pedig a lelkeszi szolgálatunk területén komoly mérlegelésre hív: mi mindent teszek meg, amit most, itt, ebben a helyzetben nem is feltétlenül nekem kellene megtennem? A megoldás bizonyára nem az, hogy a mosógépben hagyom a vizes ruhát és nem seprelem le a templom előtti járdát, ha ezeket eddig csak vagy nagyrészt én tettem meg. A segítői, munkatársi csoportok kialakítása olyan folyamat, amely feltételezi a lelkesznek mint jó vezetőnek azt az átgondolását is, hogy mi az, amit valóban neki kell elvégeznie, megtennie, és mi az, aminek az elvégzésébe fontos, hogy másokat vonjon be. Büki egyházközségi felügyelőnk példájával élve: a helyi golfklub vezetője megteheti, hogy elmegy a barkácsboltba megvenni az új sövényvágót, de azt megteheti több más munkatársa is, míg az ő vezetői feladatainak legtöbbjét elsősorban neki kell elvégeznie. Időgazdálkodásunk, gyülekezeti munkatervezésünk szerves része tehát a személyes szerepünk meghatározása, életszerűen, de nem ártalmas módon annak rugalmas kezelése, e mellett pedig a magam, a segítőim és munkatársaim kompetenciáinak figyelembevétele.

Érdekelhető a különbség gyülekezetek és gyülekezetek között, hogy hol milyen elvégezni való feladatokat adhat át a lelkesz a gyülekezet tagjainak, és mit kell neki magának megtennie – mert a feladat jellemzője, hogy el kell végezni. Akkor is, ha még nincs más, aki szolgálattevőként gazdájává lehetne, s ha lesz is, több esetben magának a lelkesznek kell megtanítania rá a lelkes jelentkezőt vagy talán kevésbé lelkes kijelöltet.

Gyülekezeti munkaszervezésünk, lelkeszi szolgálatunk időgazdálkodásában további megtapasztalt jelenség, amikor azért nehéz átadnunk a feladatot, mert a másik ember másként végzi, nem úgy, ahogy mi tesszük, tennénk. Ez gyakran történik úgy, hogy azért nehéz engednünk, mert az ügy kárára volna, mivel gyengébb lenne a kivitelezés, ha nem magunk végeznénk. Máskor viszont éppen hogy kompetensebb segítő venné át a feladatot, egyértelműen más és jobb is lenne a kivitelezés, ami miatt úgy érezzük, hogy kevesebbnek, kisebbnek, alkalmatlanabbnak tűnhetünk (hogy kinek a szemében, arra érdemes megkeresnünk magunkban a választ, mert segíthet a továbblépésben).

Az időgazdálkodás szempontjából elengedhetetlen kérdéskör a technikai eszközök, a virtuális tér használata. Számptalan kutatás eredménye mutatja, hogy pl. az okoseszközök miatt jelentős időt veszíthetünk el a nap folyamán, ha elveszítjük a kontrollt, és engedjük, hogy ne mi használjuk az eszközt,

hanem bizonyos értelemben az használjon minket. Tehát fel kell tennünk a kérdést, hogy milyen céljaink vannak a technikai eszközök használatával. A munkavégzés mellett sok esetben jelentenek kikapcsolódást, pihenést is. Mivel az életünk felgyorsult, a munkát és a kikapcsolódást is gyorsabban „csináljuk”. A munkát (esetünkben talán szeretnénk ezt lelkesi szolgálatnak nevezni, bár mintha nem mindig csak szolgálat, hanem bizonyos esetekben valóban munka lenne) egyre gyorsabban szükséges végeznünk. Ennek folyamatáról gazdag irodalmat találunk a világhálón, de egyik okként megnevezhető a kommunikáció felgyorsulása. A gyors munkát gyors kikapcsolódással kívánja az ember ellensúlyozni. Márpedig egy okos eszköz segítségével megélt akár ötpercnyi játék, videónézés, hírolvasás is nyújt kikapcsolódást, vagy akár egy film mintha kiemelne a saját történetünkéből – és saját időnkéből –, lehetőséget ad átlépni valaki más történetébe vagy egy másik (virtuális) térbe, világba, egy másik időbe, hogy utána mintegy álomból ébredve folytassuk feladataink végzését.

A lelkesi szolgálatra is jellemzővé kellene válnia, hogy igyekezzünk jelen lenni, a jelenben lenni, miközben annyi gondolatunk fut vissza a múltba vagy előre a jövőbe. Pedig szolgálatunk üzenet a jelen lévő Istenről. A találkozások idejében „lötyögő” lelkes olyan üzenetet közvetíthet, amely akár torz istenképhez is vezethet. Ha pedig jelenlétre törekszünk, akkor ez azt is jelenti, hogy lehetőségeink szerint szabjunk határt ezeknek az alkalmaknak. Legalább olyan határt, hogy beleférjünk a nap huszonegy órájába. Lehet, hogy ehhez felül kell bírálnunk mindazt, amit kötelességünknek tartunk vagy amit mások tartanak a mi lelkesi kötelességeinknek. Lehet, hogy számba kell vennünk tevékenységeinket, hogy melyeknek van értelmük, és melyek azok, amelyeknek tulajdonképpen nincs. Lehet, hogy használnunk kell olyan időbeosztást segítő anyagokat, amelyek segítenek fontossági sorrendet felállítani a feladataink között, amelyek abban is útmutatást adnak, hogy mire mennyi időt érdemes szánunk. Minden bizonnyal meg kell vizsgálnunk a családjainkkal, rokonainkkal, barátainkkal töltött időt is úgy, mint a szabadidőnkét. Megvizsgálhatjuk a tevékenységeinket olyan szempontból is, hogy mi az, ami túl sok időt vesz igénybe, vesz el tőlünk, hogy hátha tudunk ezeken változtatni. Alkalmazzuk bátran az önkritikát, hiszen időgazdálkodásunk egyik hátráltatója sokszor saját fáradtságunk, esetleg lustaságunk. Sokszor mi magunk időzünk el apróbb ügyeken, feladatokon, és raboljuk a saját időnkét, vagy éppen azon rágódunk, amit már megtettünk vagy kimondtunk, pedig lehetett volna másként is. Ha készítünk időnaplót, akkor annak ismeretében megtervezhetjük az ideális munkanapunk vagy -hetünk terveit. Figyeljünk rá, hogy helyet kapjanak benne azok a tevékenységek is, amelyek gazdagítanak, az emberekkel és Istennel töltött idő egyaránt, mert az ilyenek feltöltenek és megtartanak.

Ajánlott irodalom

- DOUGLASS, Klaus 2002. *Az új reformáció. 96 tétel az egyház jövőjéről*. Ford. Szabó Csaba. Kálvin Kiadó, Budapest.
- HÉZSER GÁBOR 2007. *Pasztorálpszichológiai szempontok az istentisztelet útkereséséhez – Elméletek és gyakorlati lehetőségek*. Kálvin Kiadó, Budapest, 2007.
- SIBA Balázs 2018. *Pasztorálteológia. A református lelkesi hivatás vizsgálata interjúk tükrében*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest.
- SZABÓ Lajos (szerk.) 2010. *A közösségépítő lelkes. Gyakorlati teológiai kézikönyv lelkeseknek és nem lelkeseknek*. Luther Kiadó, Budapest.
- TOMKA János – BÖGEL György 2019a. *Megéri jónak lenni?* Harmat Kiadó, Budapest. (A Biblia és a menedzsment 2.)
- TOMKA János – BÖGEL György 2019b. *Vezetés egykor és most*. Harmat Kiadó, Budapest. (A Biblia és a menedzsment 1.)